

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-199-212>

УДК 373.2:37.035:39(=161.2)(477.85/.87)

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9523-1295>

*Віолетта Лаппо,
доктор педагогічних наук, професор,
Коломийський навчально-науковий інститут
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
м. Коломия*

ФОРМУВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО РІДНОГО КРАЮ В ЗДО ГУЦУЛЬСЬКОГО ЕТНОРЕГІОНУ

Стаття присвячена проблемам формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до рідного краю. Проаналізовано сутність і стан порушеної проблеми в педагогічній теорії та практиці. Доведено потребу й доцільність активного залучення елементів етнокультри в якості засобів формування ціннісного ставлення до рідного краю. Виявлено педагогічний потенціал окремих елементів гуцульської етнокультури задля їх комплексного використання у виховному процесі ЗДО гуцульського етнорегіону.

Визначено показники прояву й рівні сформованості ціннісного ставлення до рідного краю у дітей 5-6 річного віку. Запропоновано педагогічні умови, що забезпечили ефективність формувального експерименту: збагачення знань дітей, педагогів і батьків про культурну самобутність рідного краю, формування поваги й інтересу до етнокультурної спадщини, облаштування виховного середовища, у якому сконцентровано різноманітні елементи етнокультури; напрями та етапи формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до рідного краю.

Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено програму формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до рідного краю засобами етнокультури в умовах ЗДО гуцульського етнорегіону. Дослідно-експериментальним шляхом доведено ефективність залучення у виховний процес елементів етнокультури в якості засобів формування ціннісного ставлення до рідного краю.

***Ключові слова:** ціннісне ставлення, рідний край, гуцульська етнокультура, етнокультурні цінності, засоби етнокультури.*

© **Віолетта Лаппо, 2022**

Вступ. Роки розбудови Української держави, ознаменовані інтенсивною розробкою й утвердженням концептуальних засад удосконалення національної системи освіти, спрямуванням її на принципово нові суспільно-політичні та соціально-культурні орієнтири.

Проблема набуває особливого значення у дошкільному віці, коли відбувається природна інтеграція дитини в духовний світ рідного народу. Прилучення її до системи культурних цінностей і традицій українського народу передбачає виховання шанобливого ставлення до його надбань та рідної мови, формування культури міжетнічних та міжособистісних взаємин. Реалізація означених завдань неможлива без формування у дитини ціннісного ставлення до рідного краю.

Українська культура визначається синтезом культурної самобутності етнічних груп, що утворюють українську націю.

Етнічне різноманіття української культури спонукає до вивчення педагогічного потенціалу її матеріальних і духовних надбань з метою активного залучення в освітню практику.

Аналіз наукових досліджень й освітньої практики українського дошкілля засвідчив низку протиріч: між декларуванням потреби формування ціннісного ставлення до рідного краю й відсутністю відповідних освітніх технологій; наявністю виховного потенціалу етнокультури та недостатнім його залученням у роботу сучасних ЗДО; необхідністю прилучення дітей дошкільного віку до культурних цінностей етнорегіону й недостатньою теоретичною і методичною розробкою даної проблеми.

Мета і завдання дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови й технологію формування у дітей старшого дошкільного віку ціннісного ставлення до рідного краю.

Методи дослідження. З метою вирішення завдань нашого дослідження послуговувались методами: педагогічний експеримент; узагальнення та систематизації емпіричних даних з проблеми дослідження; вивчення педагогічного досвіду; виявлення педагогічних умов формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до рідного краю.

Для одержання об'єктивних результатів послуговувались методами: цілеспрямованого спостереження, аналізу документації (річні плани ЗДО, плани навчально-виховної роботи, конспекти занять), індивідуальної та групові бесіди, анкетування з подальшим аналізом одержаних відповідей, вивчення продуктів діяльності, розв'язання дітьми спеціально розроблених дослідником ситуативно-ігрових завдань.

Експериментальне дослідження відбувалось в закладах дошкільної освіти м. Верховина Івано-Франківської області, м. Віжниця Чернівецької області, м. Рахів Закарпатської області.

Загальна чисельність досліджуваних на констатувальному етапі налічувала 139 вихованців ДНЗ, 36 педагогів-практиків (у т.ч. 18 вихователів, 9 методистів і 9 музичних керівників), 114 батьків, діти яких відвідували ДНЗ, залучених до експерименту. До формувального експерименту було залучено 123 вихованці старших груп ЗДО, 36 педагогів-

практиків, 98 батьків, діти яких відвідували досліджувані ЗДО.

Результати дослідження. При вивченні проблем ознайомлення дітей з навколишнім середовищем у педагогіці традиційно послуговуються поняттям «рідний край» [1, с.12]. Контекст його вживання з огляду на територіальну обмеженість і культурну самотність осередку, в якому відбувається першопочаткове становлення особистості, дає підстави до ототожнення термінів «етнокультурне середовище» й «рідний край».

Старший дошкільний вік є найсприятливішим для усвідомленого опанування дитиною різноманітних аспектів етнокультури рідного краю. В цьому віці виникають реальні можливості для опосередкованого засвоєння дітьми знань, які виходять за межі їхнього життєвого досвіду та безпосереднього сприймання, і є віддаленими в просторі і часі. Високий рівень пізнавальної активності, емоційна чутливість, діяльнісна налаштованість є провідними передумовами активного прилучення дітей старшого дошкільного віку до етнокультурних цінностей.

Ціннісне ставлення до рідного краю у дитини старшого дошкільного віку визначаємо як її активну спрямованість на пізнання етнокультурної самотності навколишнього середовища, опанування етнокультурними цінностями й здатність їх реалізації у власній життєдіяльності.

Дитина пізнає оточуючий світ не лише у формі споглядання, а й в процесі активної діяльності. Це зумовлює визначення структурних компонентів ціннісного ставлення до рідного краю: когнітивного (опанування уявленнями й знаннями про основні складові етнокультури); емоційного (позитивне ставлення до змісту виділених етнокультурних складових); діяльнісного (здатність відображення культурної самотності рідного краю у різних видах діяльності).

Критеріями сформованості ціннісного ставлення до рідного краю у старшому дошкільному віці слугували:

- обсяг знань і уявлень дитини про різні елементи гуцульської етнокультури;
- виявлення дитиною емоційного ставлення до гуцульських етнокультурних цінностей;
- відображення елементів гуцульської етнокультури у продуктах діяльності старшого дошкільника.

На констатувальному етапі дослідження передбачалось: виявити рівні сформованості

ціннісного ставлення до рідного краю у дітей старшого дошкільного віку; з'ясувати ступінь підготовки педагогів до залучення елементів етнокультури в якості засобів формування ціннісного ставлення до рідного краю.

Відтак ми діагностували обсяг уявлень дітей про самотність гуцульської етнокультури; виявляли потребу та вміння їх відтворювати у різних видах діяльності (художній, мовленнєвій, ігровій); з'ясовували різновиди мистецтва, яким діти надають перевагу при виконанні творчих завдань; уміння й прагнення дітей поширювати культурні цінності гуцульського краю.

Діагностування дітей старшого дошкільного віку засвідчило, що досліджувані не оволоділи знаннями про культурну самотність гуцульської етносільноти; їхній емоційний відгук на художні образи Гуцульщини в мистецьких творах відбувається не асоціативно, а спонтанно; прагнення популяризувати культуру рідного краю не підкріплені відповідними вміннями.

Узагальнення результатів констатувального експерименту дало змогу диференціювати три рівні сформованості ціннісного ставлення до рідного краю у дітей старшого дошкільного віку: високий, середній, низький.

Високий рівень визначається чіткими уявленнями дітей про різні матеріальні і духовні елементи гуцульської етнокультури, вмінням розгорнуто й вільно спілкуватись про життєустрій, традиції, мистецьку самотність Гуцульщини; усвідомлено визнавати особисту приналежність до гуцульської етносільноти; проявляти ініціативу в збереженні матеріальних і духовних цінностей гуцульської етнокультури; виявляти позитивні емоції в ознайомленні зі зразками культурної спадщини гуцулів; прагнення прилучитись до родинно-побутових традицій.

Середній рівень – обсяг етнокультурних уявлень відповідає вимогам освітньої програми, проте спостерігається несистематизованість і фрагментарність. Для означеного рівня симптоматичними є розповіді з опосередкованим етнокультурним змістом і недостатньою образністю. Індиферентне ставлення до ідентифікації з гуцульською етносільнотою. Практична діяльність характеризується елементами ініціативності, творчості та винахідливості у відтворенні елементів етнокультури.

Низький рівень – обмеженість і фрагментарність знань про гуцульську етнокультурну; мова відтворення знань змістовно бідна й невиразна; наявні невдоволення при співвіднесенні

до гуцульської етноспільноти; не сформовано здатність естетично сприймати й інтерпретувати твори гуцульської тематики. Художня діяльність репродуктивного характеру не виражає фантазії та образного мислення.

На підставі аналізу показників констатувального етапу експерименту встановлено кількісні та якісні характеристики ціннісного ставлення старших дошкільників до рідного краю. Відтак на низькому рівні знаходилось 74,8 %, на середньому –19,9 %, на високому – 5,3 % дітей.

Дослідження засвідчило недостатню сформованість у педагогів уявлень про потребу й виховні можливості елементів етнокультури, нестачу відповідного методичного забезпечення, слабку обізнаність з етнокультурною самобутністю Гуцульщини, відсутність чіткого розуміння понять етнокультурного змісту, активної співпраці з членами родин вихованців; безсистемність й фрагментарність прилучення старших дошкільників до культурних надбань рідного краю у дошкільних навчальних закладах.

Встановлено, що в сім'ях дошкільників не приділяється належна увага формуванню у дітей ціннісного ставлення до рідного краю. Батькам складно визначити своє ставлення до етнокультурної спадщини, а інші члени родини залучені у процес виховання недостатньо. У сучасних родинях цінують лише матеріальні цінності етнокультури, що залишились у спадок від минулих поколінь. Батьки не готові залучати духовні цінності (фольклор, звичаї, обряди тощо) в якості засобів родинного виховання, ще й не одержують належної підтримки з боку педагогів ЗДО.

Аналіз одержаних даних експериментального дослідження є об'єктивною підставою для твердження про недостатню увагу до формування ціннісного ставлення до рідного краю в умовах сучасного ЗДО і родинного осередку. Відтак відсутність чіткої системи прилучення дітей до етнокультури як складової процесу «сходження від близького до далекого» актуалізує потребу пошуку ефективних форм, методів і засобів до розв'язання означеної проблеми в реальному педагогічному процесі.

При доборі засобів формування ціннісного ставлення до рідного краю ми спирались на концепцію, за якою найбільший виховний вплив на дошкільника здійснюють ті елементи культури, які дитина здатна зрозуміти, а згодом відобразити у практичній і творчій діяльності. Лише у процесі діяльності дитина засвоює культурну спадщину народу, а відтак формується як особистість. Означене положення ґрунтується на тому, що головна

закономірність розвитку дитини полягає в інтеріоризації структури зовнішньої соціально-символічної (опосередкованої знаками) діяльності [2, с. 7].

Засоби етнокультури – комплекс культурних цінностей етнічної спільноти, які залучені в освітній процес з метою розв'язання педагогічних завдань. До засобів етнокультури, в яких яскраво відображено самобутність рідного краю, належать: фольклорні твори, твори художньої літератури, твори образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, звичаєва обрядовість. Завдяки жанровому різноманіттю, символізму, художній образності, емоційній насиченості в них виразно відображено й збережено етнічний колорит. Їх комплексне залучення до процесу виховання (за умови ретельного добору й спрощення змістовного навантаження), дозволить у доступній формі знайомити старших дошкільників з культурною самобутністю рідного краю [3, с. 61].

Етнографічні й мистецтвознавчі джерела засвідчують значну кількість фольклорних, літературних і мистецьких творів, звичаїв і обрядів, у яких відображено культурну самобутність Гуцульщини. Відтак їх використання в процесі виховання дітей старшого дошкільного віку сприятиме формуванню ціннісного ставлення до рідного краю.

На підставі теоретичного аналізу наукових джерел і результатів констатувального етапу дослідження визначено педагогічні умови, що забезпечили ефективність формувального експерименту:

- збагачення знань дітей, педагогів і батьків про культурну самобутність рідного краю;
- формування поваги й інтересу до етнокультурної спадщини;
- облаштування виховного середовища, у якому сконцентровано різноманітні елементи етнокультури.

Для проведення дослідження розроблено експериментальну програму, в якій реалізовано принципи системності, поетапності та послідовності; комплексного використання різноманітних елементів етнокультури; збереження природного характеру життєдіяльності дитини в осередку дошкільного закладу, орієнтації на розвиток творчої активності дітей. Функціонування програми відбувалося згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти.

Робота здійснювалася у трьох напрямках: «Виховна робота у старшій групі ЗДО» спрямована на визначення оптимальних умов організації освітнього процесу в ЗДО з метою

формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до рідного краю; «Консультативно-просвітницька робота з педагогами» зорієнтована на вдосконалення професійної підготовки педагогів до формування у дітей ціннісного ставлення до рідного краю засобами етнокультури; «Співпраця з родиною» передбачала заохочення сімей вихованців до використання елементів гуцульської етнокультури у родинному вихованні, об'єднання зусиль родини й дошкільного закладу у справі прилучення старших дошкільників до етнокультурних надбань рідного краю.

Очікуваний результат – підвищення ефективності виховного впливу на процес формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до рідного краю. Результат вважали досягнутим за умови сформованості когнітивного, емоційного та діяльнісного компонентів, що знаходило своє виявлення в опануванні знаннями про самотутні риси етнокультури; позитивному ставленні до змісту і проявів етнокультурного феномену; відображенні культурної самотутності рідного краю у різних видах діяльності.

Формувальний експеримент відбувався впродовж трьох взаємообумовлених і взаємодоповнюючих етапів:

Перший етап спрямовано на формування у старших дошкільників уявлень і знань про самотутність матеріальних і духовних цінностей гуцульської етноспільноти в загальноукраїнському культурному контексті. Розширювалися уявлення та знання дошкільників про особливості житлобудування, облаштування побуту, ужиткових речей, одягу, кулінарії, народних іграшок. Дітей знайомили з творами декоративно-ужиткового й образотворчого мистецтва, прозовим і поетичним фольклором, музичними й літературними творами відповідної тематики, застосовуючи різноманітні методи та прийоми, як-от: тематична розповідь, розгляд ілюстрацій, бесіда за малюнком, пізнавальні хвилинки, дидактичні ігри («Про що дізнався, розкажи», «Що з чого зроблено»; «Для чого призначений..»), загадування загадок, виконання вправ на доповнення речень та висловлювань і утворення їх за схожістю, розучування співанок про гуцульський край та його мешканців, читання й переказ гуцульських народних казок, інсценування гуцульських народних обрядів.

Упродовж експерименту співробітникам ЗДО, залученим до експерименту, надавалися рекомендації з оформлення й обладнання групових кімнат, народознавчих куточків (кімнат), музичних залів. А саме: виготовляли макет стародавньої гуцульської хати;

іграшковий масив ігрової кімнати старшої групи поповнили ляльками в гуцульському вбранні. За одягом ляльки імітували дітей від немовляти (лялька в довгій вишитій сорочечці) й до ровесників вихованців; зразки стародавніх гуцульських меблів, виготовлених із лози задля компактності й легкості у пересуванні; оздоблювали народознавчий куточок (кімнату) творами гуцульського декоративно-ужиткового мистецтва; облаштовували стенди та вітрини для демонстрування дитячих поробок; оновлювали фонотеку аудіо записами класичної та популярної музики гуцульської тематики; збагачували книжкові фонди дитячими творами про гуцульський край та його мешканців; за умови наявності новітньої відео й комп'ютерної техніки ініціювали відео знімки мальовничих куточків Гуцульщини в різні пори року.

Другий етап мав на меті утвердження й закріплення у вихованців старшого дошкільного віку позитивних вражень і переживань, які з'являлись у них у процесі ознайомлення з різноманітними аспектами гуцульської етнокультури.

Комплексність завдань другого етапу зумовило здійснювання виховної роботи за трьома умовно означеними змістовими блоками (сімейно-родинний, звичаєво-обрядовий, мистецько-краєзнавчий), які реалізувалися в різних формах навчально-виховного процесу. Окрім традиційних навчальних занять та виховних заходів були залучені такі форми організації навчально-виховного процесу, як: екскурсії до краєзнавчого музею, художнього салону, крамниці сувенірів, світлиці в сільському будинку культури тощо; відвідування майстерні народних промислів та знайомство з народними умільцями, організація виставок «Сімейні реліквії», «Сад родинних дерев». Широко застосовувалися такі методичні засоби та прийоми: евристична бесіда, пояснення, переконання, доведення, порівняння, ігри-вправи на розвиток спостережливості дітей («Впізнай за формою», «Впізнай за розписом», «Відгадай, що позначає певний візерунок», «Відгадай вид народного мистецтва», «Страви до святкового столу»); художньо-дидактичні ігри («Розглянь та розмалуй», «Майстерня гуцульських іграшок», «Збираємо розбиту писанку», «Художній салон», рольові ігри «Маленькі туристи», «На кращого екскурсовода», «Гуцульська родина», читання художніх творів про Гуцульщину, прослуховування музичних творів, перегляд відео-матеріалів гуцульської тематики, ігрові ситуації з залученням казкових героїв, вдача й мова, поведінка яких втілювали в собі кращі риси гуцулів-трудівників (народна майстриня пані Юстина, Легінь-вівчар).

Третій етап зорієнтований на активне залучення особистого творчого потенціалу

дітей до справи відтворення, збереження й примноження культурних надбань Гуцульщини. Його змістова частина спрямовувалася на формування вмінь і навичок комплексного поєднання елементів етнокультури в зображальній, мовленнєвій та ігровій діяльності старших дошкільників. З цією метою впроваджено тематичний цикл «Спадкоємці гуцульських традицій» як корегуюча міждисциплінарна ланка. Етносоціалізуюча робота охоплювала три змістові взаємодоповнюючі блоки – «родинні традиції», «трудові традиції», «мистецькі традиції». Його основні теми: «У творчій майстерні», «Створимо казку гуцульського краю», «Готуємось до ярмарку», «Газдівські діти». Найчастіше послуговувались такими методами та прийомами: актуалізація попередньо набутих знань, демонстрація, вправляння, змагання; відгадування загадок, вивчення пісень та віршів про різні види декоративно-ужиткового мистецтва, пригадування приказок та прислів'їв про художню працю; створення ігрових ситуацій («Маленькі оповідачі», «Вправні майстри», «Кому, що подарувати», «Театр перед мікрофоном»), проведення дидактичних ігор («Прикрасимо хатинку ляльки Василянки», «Влаштуємо виставку гуцульських сувенірів», «Підберемо орнамент», «Віднайти відмінності у візерунках», «Вірно-невірно»). Виховні заходи проходилися за тематикою: «Чічка прехороша» (обряд першого заплітання), «Гуцульський ярмарок», «Подаруй ми писанку», «Гуцульські забави», «Збираємось на полонину», «Подарунки для любої нени».

Постійно здійснювалася співпраця з педагогічним колективом для підвищення їхньої професійної майстерності та обізнаності в царині гуцульської родинно-побутової культури. Проводились різноманітні за формою просвітницькі заходи: зустріч «За круглим столом» на тему «Хто, як не ми?» (до проблеми актуалізації гуцульської етнопедагогіки), семінар-практикум «Гуцульський фольклор у роботі з дітьми різних вікових груп», диспут «Що таке діалект і його місце в сучасній освіті», семінар «Видатні українські педагоги про мудрість народної виховної традиції», консультація «Як добре ми знаємо гуцульські народні ремесла», диспут «Релігійне виховання: у минулому, сучасності, майбутньому», КВК «Гуцульські фіглі».

Була активізована робота з батьками та іншими членами родин вихованців. Окрім традиційних форм допомоги рідних у підготовці та проведенні святкових ранків та «складанні родинного дерева», були розроблені й проведені тематичні заходи: проблемна лекція «Хто ми на цій землі?», консультація «Щоб наші діти росли працелюбними», групова

бесіда «Виховні традиції гуцулів», консультація фітотерапевта «Гуцульська лічниця», батьківська конференція «Декоративно-ужиткове мистецтво в побуті гуцульської родини».

Цікавою й ефективною виявилася така форма роботи, як «пізнавальні посиденьки», яку проводили в недільний післяобідній час, запрошуючи всіх членів родин і вихованців. Орієнтовна тематика зустрічей: «Затишок гуцульської оселі», «Від роду до роду», «Секрети гуцульської кухні».

У контрольному експерименті виявлено кількісні та якісні зміни, що відбулися в результаті проведення формувального експерименту.

Результати визначались за констатувальним, двома проміжними і підсумковим «зрізами» (Рис. 1).

Проведення зрізів відбувалося після кожного етапу формувального експерименту.

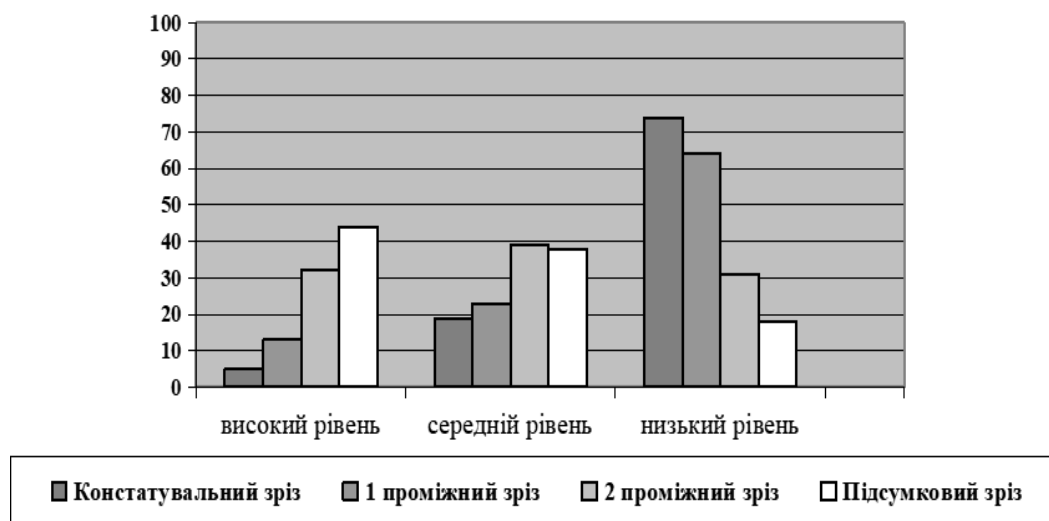

Рис. 1. Динаміка зростання рівня сформованості ціннісного ставлення до рідного краю у старших дошкільників

Зіставлення даних констатувального й контрольного етапів експериментального дослідження дозволили дійти висновку про ефективність запропонованої програми формування ціннісного ставлення до рідного краю у дітей старшого дошкільного віку. Чисельність дітей з високим рівнем зросла з 5,3 % на констатувальному етапі до 44,3 % після формувального експерименту. Середній рівень посіло 37,6 % випускників досліджуваних

груп проти 19,9 % зафіксованих на констатувальному етапі. Наприкінці експериментального дослідження на низькому рівні залишилось 18,1 % дітей, яких констатувальний експеримент виявив 74,8 % .

Таблиця 1

Рівні сформованості ціннісного ставлення до рідного краю у дітей старшого дошкільного віку (%)

Рівні сформованості	Структурні компоненти						Разом	
	когнітивний		емоційний		діяльнісний			
	КТ	КР	КТ	КР	КТ	КР	КТ	КР
Високий	10,1	67,5	5,8	44,1	–	21,3	5,3	44,3
Середній	33,7	32,5	18,2	55,9	7,8	24,4	19,9	37,6
Низький	56,2	–	76,0	–	92,2	54,3	74,8	18,1

Етапи дослідження: КТ – констатувальний експеримент, КР – контрольний експеримент

Обговорення. Методологічним підґрунтям до вивчення проблем формування ставлення до дійсності було визначення, за яким ставлення у розвинутому вигляді являють собою цілісну систему індивідуальних, вибіркових, свідомих зв'язків особистості з різними сторонами об'єктивної дійсності [5, с.18]. В процесі їх розвитку формуються стереотипи поведінки, способи взаємодії з іншими людьми. Ставлення виявляються у вчинках особистості [5, с. 24]. Відтак сама особистість і є відносно стійкою системою характерних для неї ставлень. Становлення особистості є розвитком її нових ставлень до навколишнього світу, а міра їх сформованості і визначеності є мірою зрілості особистості. Ставлення до дійсності починають формуватись у дошкільному дитинстві й виступають необхідним атрибутом життєдіяльності дитини і водночас важливим чинником її особистісного розвитку. Ставлення зростаючої особистості передбачає єдність оцінки й практичної дії, яка її реалізує [4, с. 32].

Теоретичним підґрунтям експерименту обрано твердження класиків психолого-педагогічної науки О.В. Запорожця й О.М. Леонтьєва, згідно з яким в основі розвитку особистості закладено неподільність інтелектуально-емоційного зв'язку – єдності знань і переживань. Водночас дитина пізнає оточуючий світ не лише у формі споглядання, а й в процесі активної діяльності.

Теоретико-експериментальні дослідження доводять, що в період старшого дошкільного віку у дитини формується ціннісне ставлення до об'єктів та явищ дійсності.

Означений процес відбувається як трансформація суспільних цінностей у особистісні надбання – коли певний об'єкт (явище) набувають для дитини привабливості, значущості, бажаності тощо. Суспільними цінностями є культурні надбання, вартісність яких визнана на різних рівнях суспільного буття – етнічному, національному, загальнолюдському.

При визначенні структурних компонентів ціннісного ставлення до рідного краю ми керувались концептуальним положенням про діалектичну єдність інтелектуального й емоційного чинників свідомості. Адже без знань про культурну самобутність рідного краю неможливо сформуванню певне ставлення до етнокультури [4, с. 55 - 56].

Висновки. Відродження етнокультурного потенціалу України активізує потребу виховання у зростаючого покоління ціннісного ставлення до історії, культури, мови, традицій та звичаїв рідного народу, прагнення не лише оберігати, а й примножувати його матеріальні та духовні вартості. Визначальним чинником досягнення означеної мети виступає формування ціннісного ставлення до рідного краю у старшому дошкільному віці.

Обґрунтовано й доведено, що виховання у старших дошкільників ціннісного ставлення до рідного краю забезпечується комплексним використанням елементів етнокультури. Завдяки жанровому різноманіттю, символізму, художній образності, емоційній насиченості фольклорних, літературних, мистецьких творів і звичаєвої обрядовості якнайкраще збережено етнічний колорит культури. Їх залучення в освітній процес (за умови ретельного добору) дозволяє у доступній формі знайомити дітей з культурною самобутністю рідного краю.

Реалізація експериментальної програми формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до рідного краю засобами гуцульської етнокультури сприяє розв'язанню наступних педагогічних завдань: формуванню уявлень і знань про самобутність матеріальних та духовних цінностей етноспільноти; утвердженню й закріпленню позитивних вражень і переживань у процесі ознайомлення з різноманітними аспектами етнокультури; формуванню вмінь і навичок комплексного поєднання елементів етнокультури у власній практичній діяльності.

За умови наповнення програмового змісту відповідним етнографічним матеріалом програма, може використовуватись у виховній роботі ДНЗ інших етнорегіонів України в якості доповнення до чинних програм дошкільної освіти.

Експериментальне дослідження надало змогу визначити педагогічні умови, що

забезпечили ефективність формувального експерименту, а саме: збагачення знань дітей, педагогів і батьків про культурну самобутність рідного краю; формування поваги й інтересу до етнокультурної спадщини; облаштування виховного середовища, у якому сконцентровано різноманітні елементи етнокультури.

Аналіз результатів констатувального й контрольного експериментальних досліджень засвідчили ефективність запропонованої програми формування ціннісного ставлення до рідного краю у дітей старшого дошкільного віку. Позаяк чисельність дітей з високим рівнем зростає з 5,3 % на констатувальному етапі до 44,3 % після формувального експерименту; з середнім рівнем – 37,6 % учасників досліджуваних груп проти 19,9 % зафіксованих на констатувальному етапі; з низьким рівнем залишилось 18,1 % дітей, яких констатувальний експеримент виявив 74,8 %.

Результати контрольного експерименту надають підстави вважати, що теоретичне підґрунтя дослідження обрано вірно. Визначені завдання реалізовано вповні. Сукупність одержаних висновків засвідчує, що означена проблематика є на часі та потребує подальшого розвитку.

Здійснене дослідження не вичерпує означену проблему. Подальшого вивчення вимагають питання інтеграції засобів етнокультури в родинну, шкільну та позашкільну царини виховання, удосконалення підготовки студентів педагогічних училищ, коледжів, ЗВО до формування ціннісного ставлення до рідного краю у дітей інших вікових груп.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2012. 407 с.
2. Борисенко В.І. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців: навч. посіб. Київ: Унісерв, 2016. 191с.
3. Лаппо В.В. Основи етнопедагогіки: навч. посіб. Івано-Франківськ: НАІР, 2013. 320 с.
4. Лаппо В.В. Педагогічні засади етнічної соціалізації старших дошкільників в закладах дошкільної освіти гуцульського етноregionу [монографія]. Івано-Франківськ: НАІР, 2020. 400 с.
5. Destroying ethnic identity The expulsion of the Bulg. Turks: A Helsinki watch rep. [Helsinki] , 2009. 182 p.

References

1. Bohush, A. M., & Lysenko, N. V. (2012). *Ukrainske narodoznavstvo v doshkilnomu zakladi* [Ukrainian ethnology in preschool]. Kyiv: Vyshcha shkola.
2. Borysenko, V. I. (2016). *Tradytsii i zhyttiedialnist etnosu: na materialakh sviatkovo-obriadovoi kultury ukrainsiv* [Traditions and life activities of the ethnos: on the materials of the festive and ceremonial culture of Ukrainians]. Kyiv: Uniserv.
3. Lappo, V. V. (2013). *Osnovy etnopedagogiky* [Basics of ethnopedagogy]. Ivano-Frankivsk: NAIR.
4. Lappo, V. V. (2020). *Pedahohichni zasady etnichnoi sotsializatsii starshykh doshkilnykiv v*

zakladakh doshkilnoi osvity hutsulskoho etnorehionu [Pedagogical principles of ethnic socialization of senior preschoolers in preschool education institutions of the Hutsul ethno-region]. Ivano-Frankivsk: NAIR.

5. *Destroying ethnic identity: The expulsion of the Bulg. Turks: A Helsinki watch report.* (2009). Helsinki.

Violetta Lappo,

*Doctor of Sciences in Education, Professor,
Kolomyia Educational Scientific Institute,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Kolomyia*

FORMATION IN THE SENIOR CHILDREN OF PRESCHOOL AGE OF THE VALUE-ORIENTED ATTITUDE TOWARDS NATIVE LAND IN THE HUTSUL ETHNIC NEIGHBOURHOOD

Abstract. *The research paper is dedicated to the problems of formation in the senior children of preschool age of the value-oriented attitude to native land. It has been analysed the nature and the state of the broken problem in a pedagogical theory and practice.*

It has been proved the necessity and expedience of the active bringing in of elements of ethnic culture in quality of ways of formation of the value-oriented attitude to native land. It has been indicated the pedagogical potential of several elements of hutsul ethnic culture for their complex use in an educational process of children's educational institutions of Hutsul ethnic neighbourhood.

It has been determined indexes manifestation and levels of formation of the valued attitude to native land in the children 5-6 years of age. Pedagogical conditions that ensured the effectiveness of the formative experiment were proposed: enriching the knowledge of children, teachers and parents about the cultural identity of the native land, forming respect and interest in ethnocultural heritage, arranging an educational environment in which various elements of ethnoculture are concentrated; directions and stages of formation of a valuable attitude to the native region in older preschoolers.

It has been offered pedagogical conditions, directions and stages of formation in the senior children of preschool age of the value-oriented attitude to native land.

It has been well-grounded in theory and experimentally audited the structural-functional model of the formation of value-oriented attitude to native land in conditions of children's educational institutions of Hutsul ethnic neighbourhood. By experimental way it has been proved the effectiveness of bringing in the educational process of elements of ethnic culture in the quality of the ways of the formation of value-oriented attitude to native land.

Key words: *value-oriented attitude, native land, hutsul ethnic culture, ethnic culture values, ethnic culture ways.*

Стаття надійшла до редакції 25.05.2022
Стаття прийнята до публікації 07.09.2022